

ARTYKUŁY

BEATA AFELTOWICZ

Uniwersytet Szczeciński

PERYFRAZY OJKONIMÓW POLSKICH

Słowa kluczowe: językoznawstwo, onomastyka, toponimia

W polskiej terminologii onomastycznej mianem *ojkonimów* obejmowane są nazwy samodzielnych osad, czyli miast¹ i wsi², także przysiółków, kolonii oraz części wsi. *Ojkonim* jest zatem synonimem terminu *nazwa miejscowa*, w przeciwieństwie do *anojkonimu*, który oznacza *nazwę terenową*. Terminy *ojkonim* oraz *anojkonim* zostały zapożyczone z opracowań rosyjskich i czeskich onomastów³.

¹ Według danych Głównego Urzędu Statystycznego na dzień 1 stycznia 2011 r. w Polsce istniało 908 miast (włączając do tej liczby pięć nowych – istniejących od 1.01.2011 r. – następujących miast: Wolbórz, Nowe Brzesko, Pruchnik, Czyżew i Gościno). Źródło: http://pl.wikipedia.org/wiki/Miasta_w_Polsce (dostęp: 5.05.2011).

² Według Wikipedii „wieś (łac. *pagus*, *rus*) – jednostka osadnicza o zwartej, skupionej lub rozproszonej zabudowie i istniejących funkcjach rolniczych lub związanych z nimi usługowych lub turystycznych, nieposiadająca praw miejskich lub statusu miasta (art. 2 ustawy z 29 sierpnia 2003 o urzędowych nazwach miejscowości i obiektów fizjograficznych). Liczba polskich wsi wynosi 43 007, a wraz z podległymi im koloniami, przysiółkami i osadami 56 537”. Źródło: <http://pl.wikipedia.org/wiki/Wie%C5%9B> (dostęp: 5.05.2011).

³ E. Rzetelska-Feleszko, *Nazwy miejscowe, w: Polskie nazwy własne. Encyklopedia*, pod red. E. Rzetelskiej-Feleszko, Warszawa–Kraków, s. 191.

Peryfrazą (inaczej omówienie) jest jednym z leksykalnych środków stylistycznych i posiada wiele ujęć i określeń⁴. Bywa definiowana jako „wyrażenie o charakterze opisowym, zastępującym pojedyncze wyrazy”⁵. Podobną definicję peryfrazy jako „użycie wyrażenia złożonego, opisowego, zamiast pojedynczego wyrazu” podaje S. Karolak w *Encyklopedii językoznawstwa ogólnego*⁶. Najbogatszy przegląd definicji tego środka stylistycznego w ujęciu chronologicznym, genologicznym i denotacyjnym zaprezentowała M. Białoskórska w pracy *Mickiewiczowskie peryfrazy*⁷. Autorka przedstawiła rozumienie peryfrazy z punktu widzenia lingwistyki, retoryki, stylistyki oraz poetyki opisowej. M. Białoskórska pisze także: „Wiele peryfaz jest po prostu rozwiniętymi synonimami nazw własnych, co w retoryce nazywa się antonomazją [...]. Występują one głównie we współczesnej publicystyce prasowej”⁸. M. Korolko definiuje antonomazję jako „trop będący odmianą metonimii, polegający na zastąpieniu imienia własnego osoby lub rzeczy innym wyrazem, najczęściej epitetem (gr. *antonomasía* ‘zastępstwo imienia’)”⁹. Natomiast M. Bańko ujmuje peryfrazę jako „wielowyrzowe określenie osoby, rzeczy, miejsca lub pojęcia, używane zwykle ze względów ornamentacyjnych lub eufemizacyjnych, a więc dla ozdobienia lub złagodzenia wypowiedzi”¹⁰. Z powyższego przeglądu definicji omawianej figury stylistycznej wynika, że jest ona wielowyrzowym określeniem np. osoby, rzeczy lub miejsca, także zastąpieniem jednego wyrazu przez szereg innych wyrazów, które są znaczeniowo tożsame z wyrazem, w miejsce którego zostały podstawione. Wyrażenie peryfrastyczne stanowi przykład procesu multiwerbizacji.

W literaturze onomastycznej funkcjonuje podział jednostek systemu leksykalnego na jednostki semantyczne i jednostki deiktyczne, wśród których miesz-

⁴ Por. np. definicję W. Kajtocha ze *Słownika terminologii medialnej*: „Peryfrazą (gr. *períphrasis*) – środek retoryczny (trop) polegający na zastąpieniu słowa lub wyrażenia rozbudowanym określeniem, które wskazuje na ten sam desygnat. Np. Mickiewiczowskie określenie herbaty: *z chińskich ziół ciągnione treści*”, w: *Słownik terminologii medialnej*, pod red. W. Pisarka, Kraków 2006, s. 145.

⁵ D. Zdunkiewicz-Jedynak, *ABC stylistyki*, w: E. Wierzbicka, A. Wolański, D. Zdunkiewicz-Jedynak, *Podstawy stylistyki i retoryki*, Warszawa 2008, s. 63.

⁶ S. Karolak, *Peryfrazą (omówienie)*, w: *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*, pod red. K. Polańskiego, wyd. 2 (poprawione i uzupełnione), Wrocław–Warszawa–Kraków 1999, s. 431.

⁷ M. Białoskórska, *Mickiewiczowskie peryfrazy*, Szczecin 2002, s. 11–18.

⁸ *Ibidem*, s. 15.

⁹ M. Korolko, *Sztuka retoryki. Przewodnik encyklopedyczny*, Warszawa 1990, s. 104.

¹⁰ M. Bańko, *Słownik peryfaz czyli wyrażen omownych*, Warszawa 2003, s. 5.

czą się nazwy własne. Podsystemy semantyczny i deiktyczny krzyżują się do pewnego stopnia, a rezultatem tego procesu są deskrypcje określone typu *autor* „*Pana Tadeusza*”, *prezydent Francji*, które wskazują na konkretny obiekt oraz wnoszą treść znaczeniową (analogicznie do elementów podsystemu semantycznego). Deskrypcje określone w ujęciu onomastycznym opisała szczegółowo Z. Kaleta w publikacji *Teoria nazw własnych*¹¹. Autorka ujmuje tego typu jednostki leksykalne jako „opisowe wyrażenia identyfikujące, czyli wyrażenia, które mają zdolność wskazywania, wyznaczania obiektów indywidualnych, dla odróżnienia ich od innych, poprzez przypisanie im pewnych właściwości [...]”. Mają one jednego, niepowtarzalnego referenta w danej, określonej wspólnocie komunikatywnej¹². Ze względu na swą strukturę „są to bardziej lub mniej rozbudowane grupy, w których występują najczęściej wyrazy pospolite (rzeczowniki i przymiotniki, zaimki) oraz nazwy własne”¹³.

Naszym celem badawczym było zgromadzenie zbioru peryfraz ojkonimów w Polsce, które mają charakter konwencjonalny, czyli o ustalonej pozycji w języku. Stąd eliminowano peryfrazy tworzone doraźnie. Większość zgromadzonych określeń omownych pochodziło z tekstów nieartystycznych, głównie prasowych. Następnym celem była analiza struktury zgromadzonych przykładów. Opracowanie zostało uzupełnione alfabetycznym indeksem nazw miejscowości, który obejmuje funkcjonujące dla nich wyrażenia omowne.

Na wstępie należy wspomnieć, że istniejące w zasobie polszczyzny peryfrazy mogą odnosić się nie tylko do toponimów, ale także do antroponimów, chrematonimów czy urbonimów. Spośród bogatego zbioru nazw geograficznych omówienia dotyczą nazw miejscowych (ojkonimów) oraz innych obiektów, np. nazw kontynentów, regionów, krain historycznych, państw, miast położonych poza terytorium Polski czy nazw terenowych wodnych. W celu ilustracji przytoczymy kilka przykładów. Powszechnie znane są następujące określenia omowne nazw państw: Anglia – *ojczyzna Szekspira* SP¹⁴ 168, Chiny – *Państwo Środka* SP 177, Egipt – *kraj faraonów* SP 90, Holandia – *kraj tulipanów* SP 94, Japonia – *Kraj Kwitnącej Wiśni* SP 92, *Kraj Wschodzącego Słońca* SP 95 czy Kanada – *Kraj Klonowego Liścia* SP 91. Także nazwy miast spoza Polski noszą takie

¹¹ Z. Kaleta, *Teoria nazw własnych*, w: *Polskie nazwy własne. Encyklopedia*, s. 17, 21, 33–34.

¹² *Ibidem*, s. 33.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ Rozwinięcie skrótów znajduje się w końcowej części opracowania.

określenia, np.: Berlin – *miasto nad Szpewą* SP 132, Helsinki – *Białe Miasto* SP 23, Londyn – *miasto nad Tamizą* SP 133, Los Angeles – *Miasto Aniołów* SP 129, Nowy Jork – *Wielkie Jabłko* SP 262 czy Rzym znany jako *Miasto Siedmiu Wzgórz* SP 134, *Stolica Apostolska* SP 235, *Stolica Piotrowa* SP 235, *Wieczne Miasto* SP 254. Konstrukcje peryfrastyczne powstały także dla nazw kontynentów, dla przykładu Australia to *ojczyzna kangurów* SP 168, Afryka jest znana jako *Czarny Kontynent* SP 46 i *Czarny Ląd* SP 46, Europa jako *Stary Kontynent* SP 234, w przeciwieństwie do Ameryki zwanej *Nowym Światem* SP 157.

Liczną grupę leksykalną tworzą we współczesnej polszczyźnie również omówienia nazw regionów, krain historycznych i geograficznych, położonych w Polsce i poza jej terytorium, np.: Pojezierze Mazurskie – *Kraina Tysiąca Jezior* SP 89, Suwalszczyzna – *polska Syberia* SP 198, Andaluzja – *ogród Hiszpanii* SP 160, hrabstwo Kent – *ogród Anglii* SP 160.

Jednostek peryfrastycznych nazywających nazwy terenowe jest zdecydowanie mniej, jednakże możemy przywołać oronim *Mount Everest* określany jako *dach świata* SP 53 czy hydronimy: nazwę rzeki *Wisła* noszącej omowne miano *królowej polskich rzek* SP 107 czy jeziora na Węgrzech *Balaton* znanego jako *węgierskie morze* SP 253.

Wyrażenia peryfrastyczne powstają również w celu nazwania planet i innych ciał niebieskich¹⁵, np.: Księżyc nazywany jest *Srebrnym Globem* SP 232, Mars – *Czerwoną Planetą* SP 47, zaś Syriusz to inaczej *Psia Gwiazda* SP 214.

Na potrzeby tego opracowania zgromadzono łącznie 70 różnych peryfraz, które odnosiły się do 48 obiektów, w tym 41 do nazw miast (a także ich części) oraz 7 do nazw wsi znajdujących się w obecnych lub historycznych granicach Polski. 51 określeń peryfrastycznych wystąpiło jednokrotnie, zaś 19 odnosiło się do kilku obiektów jednocześnie, w związku z czym powtórzyły się one 49 razy. Stąd ogólna liczba użyć określeń omownych wynosi 100. Z tej ogólnej liczby 89 peryfraz nazywało obiekty miejskie, zaś 11 wiejskie.

Materiał egzemplifikacyjny¹⁶ pochodził z trzech źródeł. Pierwszym z nich był *Słownik peryfraz czyli wyrażeń omownych* Mirosława Bańki¹⁷, z którego wynotowano 75 ilustracji użyć peryfraz odnoszących się do nazw miejscowych.

¹⁵ Nazwy własne planet i innych ciał niebieskich w terminologii onomastycznej noszą nazwę kosmonimów.

¹⁶ W przytaczanych przykładach zachowano oryginalną pisownię.

¹⁷ M. Bańko, *Słownik peryfraz...*

Drugim źródłem były zbiory własne, obejmujące 18 przykładów zastosowań peryfraz nazywających polskie ojkonimy z różnych wydawnictw prasowych z okresu lat 2009–2011. Najczęściej były to dzienniki: „Gazeta Wyborcza”, „Kurier Szczeciński”, „Metro”, „Moje Miasto”, „Rzeczpospolita”, sporadycznie tygodniki: „Tina” (cykl „Podróże”), „Tele Tydzień” (rubryka „Turystyka”, cykl „Polska na weekend”, redagowane przez J. Głodowską). Przykłady peryfraz ojkonimów pochodzą z tekstów prasowych o charakterze informacyjnym (np. wiadomości z regionu lub cykl M. Głuchowskiej „Z «Kurierem» po kraju”) i publicystycznym (np. komentarze J. Ławrynowicza „Pod prąd”). Niewielką liczbę omówień (16) wynotowano także z Wikipedii (informacje zawarte na stronach internetowych poszczególnych miejscowości z lat 2010–2011).

Jak już wspomniano, zgromadzone peryfrazy nazywają 48 obiektów, z czego 27 posiada jedno określenie peryfrastyczne (np.: Bobolice – *miasto siedmiu dróg*¹⁸, Cieszyn – *mały Kraków*, Gdańsk – *gród Neptuna*, Leżajsk – *piwne miasto*, Puławy – *polskie Ateny*), zaś 21 pozostałych więcej niż jedno tego typu określenie. Dwie nazwy peryfrastyczne posiada 9 miast i wsi w Polsce (Berdyczów, Bydgoszcz, Gorzów Wielkopolski, Krynica-Zdrój, Pacanów, Paczków, Raków, Sopot i Wizajny), np.: *gród nad Brdą* i *miasto nad Brdą* – Bydgoszcz, *perła polskich wód* i *perła uzdrowisk polskich* – Krynica-Zdrój, *letnia stolica Polski* i *perła Bałtyku* – Sopot. Sześć miejscowości w Polsce (Biecz, Częstochowa, Poznań, Toruń, Wambierzyce i Zamość) szczyli się trzema deskrypcjami określonymi, np. Biecz (miasto w woj. małopolskim) bywa nazywany *małym Krakowem*, *perłą Podkarpacia* i *polskim Carcassone*¹⁹. Z kolei Opole i Wrocław to miasta, dla nazwania których istnieją po cztery wyrażenia omowne, tj. trzy z nich, a mianowicie: *gród nad Odrą*, *miasto nad Odrą* oraz *nadodrzański gród*, są wspólne dla obu miejscowości, czwartym określeniem Opola jest *stolica polskiej piosenki*, zaś Wrocławia – *Wenecja Północy*. Pięć wyrażen peryfrastycznych posiada stolica Polski, a mianowicie: *mały Paryż*, *miasto niepokonane*, *Paryż Północy*, *serce Polski* i *syreni gród*. Sześć określeń omownych funkcjonuje dla nazwy Zakopane, np.: *miasto pod Giewontem*, *perła uzdrowisk polskich*, *polskie Ateny* oraz *zimowa stolica Polski*. Dwa pozostałe miasta – Szczecin i Kraków – posiadają najliczniejsze zbiory wyrażen omawianego typu, tzn. Szczecin – 8, np.: *gród*

¹⁸ Dokładna lokalizacja analizowanych peryfraz zamieszczona jest w indeksie końcowym.

¹⁹ Carcassone to miasto we Francji znane z zachowanych starożytnych fortyfikacji, których początki sięgają 100 r. p.n.e. W VI w. n.e. fortyfikacje zostały rozbudowane przez Wizygotów. Carcassonne odwiedza corocznie około 3 mln turystów.

Gryfa, gród nad Odrą, miasto zieleni, morskie okno Polski na świat, Paryż Północy), Kraków – 9, np.: *duchowa stolica Polski, gród Kraka, kulturalna stolica Polski, podwawelski gród, Rzym słowiański*.

Struktura peryfraz ojkonimów w Polsce

Ze względu na typ połączeń pomiędzy składnikami omawiane peryfrazy ojkonimów w Polsce prezentują wyłącznie grupy nominalne (inaczej imienne), czyli „struktury składniowe o dowolnej liczbie składników, której ośrodkiem jest rzeczownik lub zaimek rzeczowny”²⁰. W zgromadzonym na użytek tego opracowania zbiorze leksykalnym mieści się 56 (tj. 80% z ogólnego zestawu 70 omówień ojkonimów) peryfraz dwuwyrazowych, także 12 (tj. 17%) peryfraz trzywyrazowych oraz 2 (tj. 3%) peryfrazy czterowyrazowe.

Przy opisie budowy peryfraz zastosowano metodologię M. Białoskórskiej, która podaje, że „najprostsza dwuwyrazowa peryfraza składa się z desygnatu (wyrazu określanego) i wykładnika (wyrazu określającego). Przeniesione znaczenie obu komponentów tworzy odnośnię, która jest generalizującym terminem peryfrazy”²¹. Odnośnią omawianych jednostek leksykalnych jest nazwa miasta lub wsi.

Peryfrazy dwuwyrazowe z desygnatem apelatywnym

Dwuwyrazowe konstrukcje peryfrastyczne są złożone z desygnatu wyrażonego rzeczownikiem apelatywnym lub nazwą własną. W pierwszej grupie ośrodkiem peryfrazy było 9 różnych rzeczowników apelatywnych: *biegun* (1x), *brama* (1x), *gród* (13x), *mekka* (1x), *miasto* (10x), *perła* (2x), *pępek* (1x), *serce* (2x) oraz *stolica* (1x). Leksemy te wskazują na charakter obiektu ze względu na typową dla nich cechę. W tej funkcji wystąpiły dwa wyrazy: ap. *gród podn.* ‘miasto’ USJP I 1082 oraz ap. *miasto* ‘duży, gęsto i planowo zabudowany teren z odrębną administracją, będący skupiskiem ludzi wykonujących zawody nierolnicze’ USJP II 627. Rzeczowniki te wchodziły w skład konstrukcji omownych odnoszących

²⁰ *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*, s. 203.

²¹ M. Białoskórska, *Mickiewiczowskie peryfrazy z komponentem ognie i światło*, „Studia Językoznawcze”. *Synchroniczne i diachroniczne aspekty badań polszczyzny* 2005, t. 4, s. 10; zob. także: eadem, *Mickiewiczowskie peryfrazy*, s. 17.

się do starych, zabytkowych miast. Eponim *mekka książk.* ‘miejsce, do którego ludzie przyjeżdżają masowo, ponieważ stwarza ono dogodne warunki do rozwijania jakichś zainteresowań lub stanowi centrum jakiejś działalności’ USJP II 600–601, jednoznacznie określa miejsce chętnie odwiedzane ze względu na charakterystyczną dla niego właściwość. Z kolei ap. *perła (książk. przen.* ‘o kimś lub o czymś szczególnie wyróżniającym się, niepospolitym, znakomitym’ USJP III 96) jest składnikiem peryfraz „odnoszonych do najpiękniejszych miejscowości lub innych pięknych miejsc albo do najcenniejszych zabytków na jakimś terenie”²². Dwa kolejne wyrazy: *serce* (m.in. ‘najważniejszy punkt, ośrodek, centrum czegoś; środek, wnętrze’ USJP III 1181) i *stolica* (m.in. ‘główne miasto jakiegoś okręgu, będące ośrodkiem przemysłowym, kulturalnym, handlowym, portowym itp.’ USJP III 1399) to składniki wyrażen peryfrastycznych, które są określeniami miejsc ważnych ze względu na lokalizację na jakimś terenie lub ważnych ze względu na prowadzoną tam działalność.

Wykładnikami peryfraz skoncentrowanych wokół trzonów apelatywnych były: rzeczowniki pospolite, onimy, wyrażenia przyimkowe, przymiotniki relacyjne (utworzone od nazw własnych) oraz przymiotniki jakościowe. Najczęstszym typem wykładnika była nazwa własna w formie dopełniacza (10x) tworząca przydawkę rzeczowną w związku rządu. Wyzyskano tu nazwę naszego państwa (Polska – *serce Polski* ‘Warszawa’), cztery nazwy regionów (Podkarpackie, Podhale, Warmia i Mazury – *perła Podkarpacia* ‘Biecz’, *serce Podhala* ‘Kościelisko’, *brama Warmii i Mazur* ‘Olsztynek’), trzy nazwy osobowe (postaci legendarnych lub historycznych: Kopernik, Krak, Przemyśl – *gród Kopernika*, *miasto Kopernika* ‘Toruń’, *gród Kraka*, *miasto Kraka* ‘Kraków’, *gród Przemyśla* ‘Poznań’), jeden mitonim (Neptun – *gród Neptuna* ‘Gdańsk’) oraz hydronim Bałtyk (*perła Bałtyku* ‘Sopot’).

Drugim pod względem frekwencji był wykładnik w postaci rzeczownika pospolitego w genetywie sing. lub plur. (8x), który tworzył przydawkę rzeczowną w związku rządu (arkada – *miasto arkad* ‘Zamość’, bajka – *stolica bajek* ‘Pacanów’, gryf – *gród Gryfa* ‘Szczecin’, koniarz – *mekka koniarzy* ‘Łobez’, renesans – *Perła Renesansu* ‘Zamość’, świat – *pepek świata* ‘Zakopane’, zieleń – *miasto zieleni* ‘Szczecin’, zimno – *biegun zimna* ‘Wiązjny’).

Kolejnym wykładnikiem peryfraz nazw miejscowych w Polsce z członem określanym w postaci leksemu *miasto* lub *gród* były wyrażenia przyimkowe w po-

²² M. Bańko, *Słownik peryfraz...*, s. 181.

stacji przyimka *nad* (4x) oraz *pod* (1x) w połączeniu z hydronimami (*Brda*, *Ina*, *Odra*, *Warta*, np.: *gród // miasto nad Wartą* ‘Poznań’) oraz oronimem *Giewont* (*miasto pod Giewontem* ‘Zakopane’). Wraz z określanym desygnatem wchodziły one w związek przynależności.

W zebranych określeniach omownych wykładnikiem mogły także być przymiotniki (3x) oraz imiesłów przymiotnikowy bierny (1x): *kozi*, *niepokonany*, *piwny* i *syreni* (*Kozi Gród* ‘Lublin’ lub ‘Pacanów’, *miasto niepokonane* ‘Warszawa’, *miasto piwne* ‘Leżajsk’, *syreni gród* ‘Warszawa’). Tworzyły one przydawkę przymiotną w związku zgody.

Najmniej licznym typem wykładnika (3x) był przymiotnik relacyjny derywowany od wyrażenia przyimkowego zawierającego nazwę własną: *nadodrzański* (*nadodrzański gród* ‘Opole’, ‘Szczecin’, ‘Wrocław’), *podjasnogórski* (*gród podjasnogórski* ‘Częstochowa’) oraz *podwawelski* (*podwawelski gród* ‘Kraków’).

Łącznie w grupie peryfraz z desygnatem w postaci apelatywu (9) pojawiło 29 różnych wykładników, które wystąpiły w 34 użyciach.

Peryfrazy dwuwyrazowe z desygnatem proprialnym

Wyrażenia omowne z członem konstytutywnym w postaci onimu różnią się od zaprezentowanych powyżej tym, że liczba ich desygnatów była większa (13), zaś liczba wykładników zmniejszyła się znacznie (11).

Desygnatami tego zbioru peryfrastycznego było 9 ojkonimów obcych: *Ateny* – 2x, *Carcassone* – 2x, *Gotham City* – 1x, *Jerozolima* (*Jeruzalem*) – 4x, *Manchester* – 1x, *Padwa* – 1x, *Paryż* – 2x, *Rzym* – 1x, *Wenecja* – 2x; 2 ojkonimy polskie: *Częstochowa* – 3x, *Kraków* – 1x, jedna nazwa budowli zabytkowej w Polsce: *Wawel* – 1x oraz nazwa regionu w Azji: *Syberia* – 1x. Człony określane omawianych peryfraz to nazwy własne, które w opracowaniach leksykograficznych opatrzone są bardzo ogólnymi definicjami, np.: *Ateny* ‘stolica Grecji’ USJP I 142. W praktyce językowej charakteryzują się jednak silnymi właściwościami konotacyjnymi. Poprzez konotację nazwy rozumie się „treść językową (inaczej treść charakterystyczną, intensję) nazwy”²³. Właściwości konotacyjne przysługują niektórym jednostkom proprialnym analogicznie do jednostek apelatywnych. Ustalenie zespołu cech kojarzonych z daną nazwą własną odbywa się w sposób

²³ Z. Kaleta, *Teoria nazw...*, s. 20.

pozasystemowy. Wojciech Chlebda, analizując peryfrastyczne odpowiedniki propriów, stwierdził, że „nazwy własne (nie tylko zresztą toponimiczne) funkcjonują w naszej komunikacji nie tylko, a nawet nie tyle w swej pierwotnej, referencjalnej funkcji nazewniczej, ale także, i to przede wszystkim, we wtórnej funkcji symbolicznej [...]. Tym samym nazwy własne [...] mają wartość nie tylko lokalizacyjną („geograficzną”) i nazewniczą (onomastyczną), ale też kognitywną, będąc środkami i dokumentami swoiście narodowego interpretowania świata”²⁴.

W takim ujęciu nazwa stolicy Grecji kojarzona jest z „miastami, które w różnych okresach, podobnie do greckich Aten, były ośrodkiem kultury, sztuki i nauki”²⁵. Zbliżone właściwości wykazuje ojkonim *Wenecja*, który oznacza ‘miasto w północno-wschodnich Włoszech, położone na wyspach na Morzu Adriatyckim’ USJP IV 381. W procesie tworzenia konstrukcji peryfrastycznych jest on często wykorzystywany w celu nazwania „miasta położonego malowniczo nad wodą i pod tym względem podobnego do włoskiej Wenecji”²⁶. Znaczenia asocjacyjne są ewokowane poprzez użycie także innych nazw własnych, np.: *Carcassone* – średniowieczne budowle obronne; *Kraków*, *Paryż* – silny ośrodek kulturalny; *Padwa* – ośrodek uniwersytecki z długimi tradycjami; *Częstochowa*, *Jerozolima // Jeruzalem*, *Rzym* – miejsca kultu religijnego, ośrodki ruchu pielgrzymkowego.

Największą frekwencję (6–13 użyć) miały w tej grupie peryfraz wykładniki w postaci przydawki przymiotnej wyrażonej przymiotnikiem relacyjnym derywowanym od nazw państw, regionów, etnonimów, np.: *dolnośląski* – *dolnośląska Jerozolima* ‘Wambierzyce’, *mazowiecki* – *Wawel Mazowiecki* ‘Opinogóra’, *polski* – *polski Manchester* ‘Łódź’, *słowiański* – *Rzym słowiański* ‘Kraków’, *śląski* – *śląska Jerozolima* ‘Wambierzyce’, *ukraiński* – *Ukraińska Częstochowa* ‘Berdyczów’.

Peryfrazy z desygnatem proprialnym mogły także zawierać w swojej strukturze wyraz określający w postaci przymiotnika apelatywnego (*mały*, *prawosławny*, *sarmacki* – 4 użycia), np.: *sarmackie Ateny* (Pińczów, Raków), *mały Paryż* (Katowice, Słupsk, Warszawa), *mały Kraków* (Biecz, Cieszyn, Toruń), *prawosławna Częstochowa* (Grabarka).

²⁴ W. Chlebda, *Zarys polskiej geografii mentalnej*, „Przegląd Humanistyczny” 1997, XLI, nr 3, s. 85.

²⁵ M. Bańko, *Słownik peryfraz...*, s. 19.

²⁶ *Ibidem*, s. 252.

Ostatni formalny typ wykładnika peryfraz z ośrodkiem proprialnym stanowiły nazwy własne w dopełniaczu (*Wołyń, Północ* – 5 użyc), tworzące przydawkę rzeczowną w związku rządu, np.: *Jerozolima Wołynia* (Berdyczów), *Wenecja Północy* (Wrocław).

Peryfrazy trzywyrazowe

W zgromadzonym materiale egzemplifikacyjnym wystąpiło łącznie 12 różnych peryfraz trzyskładnikowych w 17 użyciach, które odnosiły się do 10 obiektów: Bobolice (miasto w woj. zachodniopomorskim), Częstochowa, Kazimierz Dolny, Kraków, Krynica-Zdrój, Opole, Rabka-Zdrój, Sopot, Zakopane i Zamość. Członami określanymi omawianych konstrukcji były rzeczowniki: *miasto* (2x), *perła* (3x) oraz *stolica* (7x).

Wyrażenia omowne typu: *perła polskiego renesansu* (2x: Kazimierz Dolny, Zamość), *perła polskich uzdrowisk* (2x: Krynica-Zdrój, Zakopane), *perła polskich wód* (Krynica-Zdrój), *stolica polskiej kultury* (Kraków) oraz *stolica polskiej piosenki* (Opole) są zbudowane według następującego wzorca: desygnat (ap. *perła, stolica*) + przydawka rzeczowna w D. sing. (*kultura, piosenka, renesans, uzdrowisko, woda*) + przydawka przymiotna w postaci przymiotnika (odpropriального: *polski*).

Podobną frekwencję posiadają peryfrazy: *duchowa stolica Polaków* (2x: Częstochowa, Kraków), *duchowa stolica Polski* (2x: Częstochowa, Kraków), *kulturalna stolica Polski* (Kraków), *letnia stolica Polski* (2x: Sopot, Zakopane) oraz *zimowa stolica Polski* (Zakopane), które reprezentują następujący schemat strukturalny: przydawka przymiotna (przymiotnik: *duchowy, kulturalny, letni, zimowy*) + desygnat (ap. *stolica*) + przydawka rzeczowna w D. (nazwa własna – etnonim w D. plur. *Polaków*) // przydawka rzeczowna w D. (nazwa państwa w D.: *Polski*).

Pozostałe typy strukturalne peryfraz trzelementowych są reprezentowane pojedynczymi przykładami. Bobolice z racji swojego położenia zwane są *miastem siedmiu dróg*. Konstrukcja ta zbudowana jest według schematu: desygnat (ap. *miasto*) + przydawka rzeczowna w D. w plur. (ap. *droga*) + przydawka przymiotna w postaci liczebnika (*siedem*). Miejscowość uzdrowska Rabka-Zdrój nosi określenie *Miasto Dzieci Świata*. Peryfrazę tę tworzy desygnat (ap. *miasto*), przydawka rzeczowna w D. plur. (ap. *dzieci*) oraz dookreślająca ją przydawka rzeczowna w D. sing. (ap. *świata*).

Peryfrazy czterowyrazowe

W tej podgrupie strukturalnej mieszczą się peryfrastyczne określenia dwóch miast: Kołobrzegu i Szczecina. Kołobrzeg bywa nazywany omownie *mekką polskiego wędkarstwa morskiego*. W tej peryfracie desygnatowi *mekka* towarzyszy przydawka rzeczowna wyrażona rzeczownikiem pospolitym *wędkarstwo* w D. sing., który jest obustronnie (tj. w prepozycji i postpozycji) otoczony dwiema przydawkami przymiotnymi w związku zgody, wyrażonymi przymiotnikiem apelatywnym *morski* oraz odpriopralnym *polski*. Z kolei Szczecin z racji swojego portowego (i wcześniej stoczniowego) charakteru jest nazywany *morskim oknem Polski na świat*. Członem konstytutywnym tej peryfrazy jest apelatyw *okno* z prepozycyjnym określeniem *morski* (czyli przydawką przymiotną wyrażoną przymiotnikiem apelatywnym) oraz z dwiema postpozycyjnymi określeniami: przydawką rzeczowną w związku rządu wyrażoną nazwą naszego państwa w dopełniaczu (*Polski*) oraz wyrażeniem przymiolkowym w funkcji przydawki rzeczownej w związku przynależności *na świat*.

Przeprowadzona analiza strukturalna antonomazji polskich miast i wsi skłania do kilku refleksji końcowych związanych z ich potencjałem stylistycznym. Prymarnymi funkcjami zaprezentowanych omówień jest unikanie nużących powtórzeń oraz odświeżanie stylu. Peryfrazy służą także celom ozdobnym, gdy konstrukcji opisowej używa się zamiast już wiele razy powtarzanej w tekście nazwy²⁷. W zgromadzonym zbiorze 70 określeń peryfrastycznych polskich nazw miejscowych znalazły się tylko omówienia o funkcji ornamentacyjnej. Peryfrazy o funkcji eufemizacyjnej, czyli maskującej lub łagodzącej pewne treści, w tym materiale nie występują.

Zastosowanie konstrukcji omownych świadczy o bogactwie leksykalnym oraz erudycji autorów tekstów, którzy zdecydowali się ich użyć. Jednakże zbyt częste stosowanie wyrażen omownych nie jest wskazane, gdyż „wiele konwencjonalnych peryfraz to językowe szablony będące odzwierciedleniem szablono-myśli i stereotypów”²⁸. M. Głowiński w artykule *Peryfrazy współczesne*²⁹ użył na przedstawione w tym opracowaniu wyrażenia językowe określenia *pery-*

²⁷ D. Zdunkiewicz-Jedynak, *Wykłady ze stylistyki*, Warszawa 2008, s. 38.

²⁸ D. Zdunkiewicz-Jedynak, *ABC stylistyki*, s. 64.

²⁹ M. Głowiński, *Peryfrazy współczesne*, „Teksty” 1972, nr 3, s. 48–58.

*frazy-kicze*³⁰. Autor zauważa, że „uprzywilejowaną dziedziną peryfraz-kiczów są nazwy geograficzne”³¹. Zdaniem M. Głowińskiego takie określenia są stosowane „po to, by przezwyciężyć bezbarwność języka publicystycznego, by go uatrakcyjnić. Są one jednak tylko okazem złego smaku”³². Podobną tezę głosi A. Wolański, kiedy pisząc o prostocie stylu, stwierdza, że jest ona „przeciwieństwem zawłości, ozdobności i pretensjonalności. [...] Wypowiedź sformułowana prosto nie skupia uwagi czytelnika na swoim kształcie językowym, lecz wyłącznie przekazuje określoną treść. [...] Z prostotą tekstu szczególnie ostro kontrastuje pretensjonalność stylu, która wynika z chęci kokietowania czytelnika tanimi środkami językowo-stylistycznymi”³³. Do tych środków badacz zalicza m.in. zbanalizowane metafory i oklepne peryfrazy (na wzór: Kraków – *gród Kraka*, Zakopane – *zimowa stolica Polski*). Zastanawiać więc może fakt, że tego typu peryfrazy są bardzo chętnie i dość często stosowane przez autorów tekstów prasowych. Przyczyny tego zjawiska możemy upatrywać w roli, jaką odgrywają analizowane wyrażenia peryfrastyczne, czyli roli synonimów nazw miejscowych.

Inną funkcją zaprezentowanych środków stylistycznych jest funkcja marketingowa. W ich formie zawierają się informacje o danej miejscowości, o jej bogatej historii, położeniu geograficznym, walorach, np. przyrodniczych, architektonicznych. W strukturze antonomazji zawiera się funkcja impresywna³⁴, czyli zakodowana zachęta do odwiedzenia danego miasta lub wsi. Analizowane konstrukcje mają więc przełożenie na rzeczywistość pozajęzykową. M. Bańko stwierdza, że „szczególnym przypadkiem modelowania pojęć za pomocą peryfraz jest wartościowanie zdarzeń, osób, rzeczy itp.”³⁵. W przypadku omówionych określeń peryfrastycznych wartościowanie miast i wsi było zawsze pozytywne. Potencjalnie mogą one przyczyniać się do promocji miejscowości i do zwiększenia ruchu turystycznego lub pielgrzymkowego. Ich zadaniem jest także bu-

³⁰ *Ibidem*, s. 55.

³¹ *Ibidem*, s. 56.

³² *Ibidem*.

³³ A. Wolański, *Siedem kanonów stylu komunikatywnego, czyli jak pisać, by czytano nas chętnie i powszechnie*, w: E. Wierzbicka, A. Wolański, D. Zdunkiewicz-Jedynak, *Podstawy stylistyki...*, s. 14.

³⁴ M. Białokórska zauważa, że funkcja informacyjno-impresywna jest typowa dla peryfraz występujących w literaturze użytkowej, czyli m.in. w publicystyce, por. M. Białokórska, *Mickiewiczowskie peryfrazy*, s. 137–138.

³⁵ M. Bańko, *Peryfrazy w naszym życiu*, „Poradnik Językowy” 2002, z. 9, s. 10.

dowanie prestiżu miasta lub wsi – porównanie do znanych europejskich miast powoduje zwiększenie zainteresowania danym miejscem w Polsce (np. *polskie Carcassone*, *polskie Ateny*, *mazowiecka Wenecja*). Zastosowanie w strukturze omówienia nazwy regionu lub przymiotnika relacyjnego pochodnego od nazwy regionu pełni także funkcję lokalizującą w przestrzeni, np.: *perła Podkarpacia* (Biecz), *serce Podhala* (Kościelisko), *dolnośląska Jeruzolima* (Wambierzyce).

Niedostatkim omawianego tropu jest fakt, że peryfrazy rozumiane jako deskrypcje określone nie tylko wskazują indywidualium (indywidualny obiekt), ale też zawierają znaczenie. Nie stanowią one grupy jednolitej, przeciwnie, różnią się pomiędzy sobą stałością związku z obiektem, do którego się odnoszą, oraz możliwością przekazywania znaczeń innych niż leksykalne³⁶. Stąd tak duża w zgromadzonym zbiorze przykładów liczba konstrukcji peryfrastycznych, które mogły odnosić się do kilku desygnatów. Wśród 70 określeń peryfrastycznych 51 (tj. 73%) odnosiło się do pojedynczych miejscowości, natomiast 19 (tj. 27%) było określeniem co najmniej dwu ojkonimów. Wyjątkowe pod tym względem jest wyrażenie *polskie Carcassone*, które odnosi się do sześciu miejscowości w Polsce (Biecz, Byczyna, Chełmno, Kozuchów, Paczków, Szydłów). Kolejne *polskie Ateny* może nazywać cztery miejscowości (Kraków, Puławy, Raków, Zakopane). Pięć określeń peryfrastycznych (*gród nad Odrą*, *mały Kraków*, *mały Paryż*, *miasto nad Odrą*, *nadodrzański gród*) posiada po trzy desygnaty, np. *gród nad Odrą* może odnosić się do Opola, Szczecina lub Wrocławia. Pozostałych dziewięć wyrażen omownych (np.: *duchowa stolica Polaków* – Częstochowa, Kraków; *Paryż Północy* – Szczecin, Warszawa) stanowi określenie dwóch różnych miejscowości. Prowadzi to więc do wieloznaczności użytego w tekście omówienia, pod warunkiem, że nazwa miejscowa nie wystąpiła we wcześniejszej partii tekstu prasowego.

³⁶ Z. Kaleta, *Teoria nazw...*, s. 17.

Bibliografia

- Bańko M., *Peryfrazy w naszym życiu*, „Poradnik Językowy” 2002, z. 9, s. 3–23.
- Bańko M., *Słownik peryfraz czyli wyrażeń omownych*, Warszawa 2003.
- Białokórska M., *Mickiewiczowskie peryfrazy*, Szczecin 2002.
- Białokórska M., *Mickiewiczowskie peryfrazy z komponentem ogień i światło*, „Studia Językoznawcze”. *Synchroniczne i diachroniczne aspekty badań polszczyzny* 2005, t. 4, s. 9–22.
- Chlebda W., *Zarys polskiej geografii mentalnej*, „Przegląd Humanistyczny” 1997, XLI, nr 3, s. 81–94.
- Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*, pod red. K. Polańskiego, wyd. 2 (poprawione i uzupełnione), Wrocław–Warszawa–Kraków 1999.
- Głowiński M., *Peryfrazy współczesne*, „Teksty” 1972, nr 3, s. 48–58.
- Hodalska M., „*Mocarz Ducha zamieszkał w niebie*”. *Peryfrazy ornamentacyjne i eufemizacyjne w prasie*, „Język Polski” 2010, z. 4–5, s. 302–309.
- Kaleta Z., *Teoria nazw własnych*, w: *Polskie nazwy własne. Encyklopedia*, pod red. E. Rzetelskiej-Feleszko, Warszawa–Kraków 1998, s. 15–36.
- Karolak S., *Peryfraza (omówienie)*, w: *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*, pod red. K. Polańskiego, wyd. 2 (poprawione i uzupełnione), Wrocław–Warszawa–Kraków 1999, s. 431–432.
- Korolko M., *Sztuka retoryki. Przewodnik encyklopedyczny*, Warszawa 1990.
- Kosyl C., *Peryfrastyczne ekwiwalenty nazw geograficznych*, w: *Metodologia badań onomastycznych*, pod red. M. Biolik, Olsztyn 2003, s. 265–273.
- Kosyl C., *Warianty i ekwiwalenty nazw własnych*, „Poradnik Językowy” 1982, z. 4, s. 213–221.
- Machnicka V., *Peryfrazy Bolesława Prusa*, Siedlce 2011.
- Okopień-Sławińska A., *Peryfraza*, w: *Słownik terminów literackich*, pod red. J. Sławińskiego, wyd. 3 (poszerzone i poprawione), Wrocław–Warszawa–Kraków 2000, s. 381–382.
- Polskie nazwy własne. Encyklopedia*, pod red. E. Rzetelskiej-Feleszko, Warszawa–Kraków 1998.
- Słownik terminologii medialnej*, pod red. W. Pisarka, Kraków 2006.
- Wierzbicka E., Wolański A., Zdunkiewicz-Jedynak D., *Podstawy stylistyki i retoryki*, Warszawa 2008.
- Wolański A., *Siedem kanonów stylu komunikatywnego, czyli jak pisać, by czytano nas chętnie i powszechnie*, w: E. Wierzbicka, A. Wolański, D. Zdunkiewicz-Jedynak, *Podstawy stylistyki i retoryki*, Warszawa 2008, s. 7–38.

- Zdunkiewicz-Jedynak D., *ABC stylistyki*, w: E. Wierzbicka, A. Wolański, D. Zdunkiewicz-Jedynak, *Podstawy stylistyki i retoryki*, Warszawa 2008, s. 39–101.
Zdunkiewicz-Jedynak D., *Wykłady ze stylistyki*, Warszawa 2008.

Wyjaśnienie skrótów

- ap. – appellativum, wyraz pospolity
D. – dopełniacz
książk. – książkowy
plur. – pluralis, liczba mnoga
podn. – podniosły, podniośle
sing. – singularis, liczba pojedyncza

Skróty źródeł

- KS – „Kurier Szczeciński”
M – „Metro”
MM – „Moje Miasto”
SP – M. Bańko, *Słownik peryfraz czyli wyrażeń omownych*, Warszawa 2003.
T – „Tina”
TT – „Tele Tydzień”
USJP – *Uniwersalny słownik języka polskiego*, pod red. S. Dubisza, t. 1–4, Warszawa 2003.
W – Wikipedia (<http://pl.wikipedia.org/wiki/>)

Indeks peryfraz omówionych w artykule

BERDYCZÓW

Jerozolima Wołynia SP 81

Ukraińska Częstochowa – <http://pl.wikipedia.org/wiki/Berdyczów> (dostęp: 25.04.2011)

BIECZ

mały Kraków SP 123

perła Podkarpacia SP 183

polskie Carcassonne – <http://pl.wikipedia.org/wiki/Carcassonne> (dostęp: 25.04.2011)

BOBOLICE

miasto siedmiu dróg KS 2010/137/40 (rok, numer, strona)

BYCZYNA

polskie Carcassonne – <http://pl.wikipedia.org/wiki/Carcassonne> (dostęp: 25.04.2011)

BYDGOSZCZ

gród nad Brdą SP 131

miasto nad Brdą SP 131

CHEŁMNO

polskie Carcassonne – <http://pl.wikipedia.org/wiki/Carcassonne> (dostęp: 25.04.2011)

CIESZYN

mały Kraków SP 123

CZĘSTOCHOWA

duchowa stolica Polaków SP 62

duchowa stolica Polski SP 62

podjasnogórski gród SP 194

GDAŃSK

gród Neptuna SP 73

GORZÓW WIELKOPOLSKI

gród nad Wartą SP 133

miasto nad Wartą SP 133

GRABARKA

prawosławna Częstochowa SP 205

JURATA

perła Bałtyku SP 181–182

KATOWICE

mały Paryż SP 123–124, TT 2010/48/100, <http://pl.wikipedia.org/wiki/Katowice> (dostęp: 25.04.2011)

KAZIMIERZ DOLNY

perła polskiego renesansu SP 183–184

KOŁOBRZEG

mekka polskiego wędkarstwa morskiego KS 2010/30/14

KOŚCIELISKO

serce Podhala SP 224

KOŻUCHÓW

polskie Carcassonne – <http://pl.wikipedia.org/wiki/Carcassonne> (dostęp: 25.04.2011)

KRAKÓW

duchowa stolica Polaków SP 62

duchowa stolica Polski SP 62

gród Kraka SP 130–131

kulturalna stolica Polski SP 113–114

miasto Kraka SP 130–131

podwawelski gród SP 194

polskie Ateny SP 19

Rzym słowiański SP 220

stolica polskiej kultury M 2009/1714/9

KRYNICA-ZDRÓJ

perła polskich wód SP 183

perła uzdrowisk polskich SP 184 // perła polskich uzdrowisk – <http://pl.wikipedia.org/wiki/Krynica-Zdrój> [25.04.2011]

LEŻAJSK

piwne miasto SP 190

LUBLIN

Kozi Gród T 2010/4/70

ŁOBEZ

mekka koniarzy KS 2010/187/10

ŁÓDŹ

polski Manchester SP 200

OLSZTYNEK

brama Warmii i Mazur SP 33

OPINOGÓRA

Wawel Mazowiecki KS 2010/162/22

OPOLE

gród nad Odrą SP 132

miasto nad Odrą SP 132

nadodrzański gród SP 147

stolica polskiej piosenki SP 235–236

PACANÓW

Kozi Gród KS 2010/35/18

stolica bajek KS 2010/35/18

PACZKÓW

polskie Carcassone SP 201–202, <http://pl.wikipedia.org/wiki/Carcassonne> (dostęp: 25.04.2011)

śląskie Carcassone – <http://www.zielonegoscince.pl> (dostęp: 25.04.2011)

PIŃCZÓW

sarmackie Ateny SP 222

POZNAŃ

gród nad Wartą SP 133

gród Przemysła SP 73–74

miasto nad Wartą SP 133

PULAWY

polskie Ateny SP 19

PULTUSK

mazowiecka Wenecja SP 127

RABKA-ZDRÓJ

Miasto Dzieci Świata TT 2011/4/101

RAKÓW

polskie Ateny SP 19

sarmackie Ateny SP 222

SŁUPSK

mały Paryż SP 123–124, <http://pl.wikipedia.org/wiki/Słupsk> (dostęp: 25.04.2011)

SOPOT

letnia stolica Polski SP 117

perła Bałtyku SP 181–122

STARGARD SZCZECIŃSKI

gród nad Iną KS 2009/183/21

SZCZECIN

gród Gryfa KS 2010/40/19, KS 2011/92/4, KS 2011/126/11

gród nad Odrą SP 132

miasto nad Odrą SP 132

miasto zieleni KS 2010/142/2

morskie okno Polski na świat KS 2010/40/19

nadodrzański gród SP 146

Paryż Północy – http://www.szczecin.pl/UMSzczecinSwiat/chapter_59008.asp (dostęp: 25.04.2011)

polskie Gotham City MM 2010/9/4

SZYDŁÓW

polskie Carcassonne – <http://pl.wikipedia.org/wiki/Carcassonne> (dostęp: 25.04.2011)

ŚWIĘTA LIPKA

Częstochowa Północy SP 48

TORUŃ

gród Kopernika SP 130

mały Kraków SP 123

miasto Kopernika SP 130

WAMBIERZYCE

dolnośląska Jerozolima SP 58

śląska Jerozolima SP 58

śląskie Jeruzalem – <http://pl.wikipedia.org/wiki/Wambierzyce> (dostęp: 25.04.2011)

WARKA

piwne miasto SP 190

WARSZAWA

mały Paryż SP 123–124

miasto niepokonane SP 133

Paryż Północy SP 179

serce Polski SP 224–225

syreni gród SP 239

WIŻAJNY

biegun zimna SP 26

polska Syberia SP 26

WROCŁAW

gród nad Odrą SP 132

miasto nad Odrą SP 132

nadodrzański gród SP 147

Wenecja Północy – <http://pl.wikipedia.org/wiki/Wroclaw> (dostęp: 25.04.2011)

ZAKOPANE

letnia stolica Polski SP 117, 282

miasto pod Giewontem SP 134

perła uzdrowisk polskich SP 184

pępek świata SP 282

polskie Ateny SP 19

zimowa stolica Polski SP 282

ZAMOŚĆ

miasto arkad SP 172–173 // Miasto Arkad KS 2010/122/25, <http://pl.wikipedia.org/wiki/Zamosc> (dostęp: 25.04.2011)

Padwa Północy SP 172–173, KS 2010/122/25, <http://pl.wikipedia.org/wiki/Zamosc> (dostęp: 25.04.2011)

perła polskiego renesansu SP 183–184

Perła Renesansu KS 2010/122/25, <http://pl.wikipedia.org/wiki/Zamosc> (dostęp: 25.04.2011)

OJKONYMS PERIPHRASES IN POLAND

Summary

Keywords: linguistics, onomastics, toponyms

In Polish onomastic terminology, *ojkonym* means name of the town, village or other human settlements. Periphrastic expressions arise not only for common words, but also for proper names, including geographical ones. In Polish language exist periphrases of names of continents, regions, states, names of water (hydronyms).

The articles discusses the semantics and structure of about 70 periphrases relating to names of towns and villages in Poland. The most numerous collection was formed by the two-component names, whose center (the central element) was common name or a proper one.

Ornamental function was the primary function of analyzed periphrases. Equally important was the marketing function, which aim is to arouse potential tourists interest.